

Masterclass Kerkenvisies Zeeuwse Gemeenten - 2

Erfgoed Zeeland, Middelburg d.d. 18-06-2021

Aanwezig

1. Jan van de Voorde (Erfgoed Zeeland, projectleider);
2. David Koren (Erfgoed Zeeland, verslag);
3. Wim Jakobsen (Erfgoed Zeeland);
4. Martijn van Poecke (Erfgoed Zeeland)
5. Heleen Agterhuis (COUP);
6. Nicole Roeterdink (COUP);
7. Ferry Leijting (gemeente Borsele)
8. Marijke Vanhommerig (gemeente Goes)
9. Stefan Fassaert (gemeente Hulst)
10. Henk de Kunder (gemeente Middelburg)
11. Miranda van Hoorn (gemeente Noord-Beveland);
12. Guus Besuijen (gemeente Schouwen-Duiveland);
13. Marjolein Dik (gemeente Sluis);
14. Marion Burger (gemeente Terneuzen);
15. Susanne de kanter (gemeente Veere);
16. Berit Sens (Provincie Zeeland);
17. Janneke Hille (Rijksdienst Cultureel Erfgoed)
18. Jorien Kranendijk (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

Afwezig

- Peter Vogel (gemeente Kapelle)
- Corinda Heijboer (gemeente Reimerswaal)
- Niels Vollaard (gemeente Tholen)
- Edske Hennekam (gemeente Vlissingen)
- Daniëlle Takens (Rijksdienst Cultureel Erfgoed)

Opening

Jan opent de bijeenkomst, licht het programma toe en start een voorstelronde (**zie 1^e PowerPointpresentatie**).

Landelijk perspectief

Jorien (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) geeft in haar presentatie een hoop *tips & tricks* om het proces van het opstellen van een kerkenvisie succesvol te doorlopen (**zie 2^e PowerPointpresentatie**). Landelijk loopt het proces voorspoedig. Tussen de laatste indieningstermijn en de meicirculaire zijn er weer circa 100 gemeenten bijgekomen, waardoor het aantal nu staat op 240 gemeenten en 5400 kerken. Aan verschillende partijen wordt gevraagd mee te denken over de ondersteuning van gemeenten na 2021. Een van de conclusies is dat het interne proces (binnen de eigen gemeente, om collega's mee te krijgen e.d.) vaak moeizamer verloopt dan het externe proces. Wel is het de ervaring dat bijna alle betrokken ambtenaren enthousiast worden in het proces. De tussenrapportages zijn tevens een goed instrument om ook de eigen bestuurders enthousiast en betrokken te krijgen. Heleen voegt eraan toe dat deze ook een ideaal middel zijn om met de bevolking te communiceren.

Het aspect communicatie

Miranda (gemeente Noord-Beveland) heeft geconstateerd dat de gemeente al via diverse kanalen contact met de kerken heeft, variërend van de gemeentelijke belastingen tot het ophalen van oud papier. Het zou goed zijn om al die losse contacten meer te stroomlijnen. Vanaf de start is de communicatie in het proces zeer op maat vormgegeven. Zo zijn eigenaren van herbestemde kerken op een hele andere manier aangeschreven dan eigenaren van kerken in religieus gebruik. Communicatie moet ook heel zorgvuldig gebeuren omdat er in kleine gemeenten als Noord-Beveland heel veel dwarsbestanden bestaan tussen bijvoorbeeld de kerken, de politiek en de samenleving. Het propageren van verdergaande vormen van samenwerking ligt ook heel gevoelig omdat iedereen in principe zijn eigen gebouw open wilt houden (hoewel op Noord-Beveland de meerderheid al aan het kerkelijk gebruik onttrokken is). Tenslotte een persoonlijke noot: het coördineren van een kerkenvisie naast een baan als projectleiding RO is geen sinecure.

Het aspect proces

Guus (gemeente Schouwen-Duiveland) schetst dat er in SD maar liefst 48 kerken onderzocht worden. De kerken van de veelal 'zwarte' denominaties (uit de orthodoxe en bevindelijke gereformeerde hoek) willen veelal niet meewerken. Jan voegt daaraan toe dat speciaal daarvoor een basisformulier gebruikt wordt, zoals dat ook in de gemeente Tholen wordt gebruikt om toch informatie van dat type kerken te verkrijgen. Het laatste gesprek vond plaats in juni en de meeste gesprekken zijn positief ontvangen: over het algemeen is men het niet gewend dat de gemeente interesse toont (hoewel er in Schouwen-Duiveland al een "stuurgroep kerk en overheid" bestond). De gesprekken waren opmerkelijk open en openhartig, waarbij er goede informatie werd uitgewisseld over ledentallen, inkomsten e.d. De terugloop lijkt het grootste te zijn bij de PKN-kerken. Ook komen er leuke initiatieven naar voren, zoals yoga-klasjes in kerkgebouwen.

De tussenrapportage

Nicole Roeterdink (projectleider COUP in gemeente Goes) wijst op enkele belangrijke variabelen die van groot belang zijn om een goed beeld te krijgen van de toekomstverwachting van de kerken, hier moet goed op doorgevraagd worden. Nicole toont verschillende *visuals* uit de tussenrapportage, w.o. een interessant plaatje uit de "Kerkenvisie in Actie" van de gemeente Amstelveen. Dat plaatje geeft ook goed aan wie welk actiepunt oppakt.

Bestuurlijke vertaling

Marijke (gemeente Goes, zie 3^e PowerPointpresentatie) zoemt in op de bestuurlijke vertaling van de geïdentificeerde actiepunten. Binnen het College van B&W was er wat weerstand omdat veel actiepunten op het terrein van de politiek werden gelegd en dat vond men niet terecht. Het formuleren en beleggen van actiepunten is daarom ook een belangrijk en gevoelig onderdeel van het opstellen van een kerkenvisie. Het is immers zaak dat deze (breed) gedragen wordt om tot oplossingen voor bepaalde vraagstukken te komen. Wat betreft de communicatie met de burger zal Goes het instrument "Goes praat mee" inzetten.

Discussie in kleine groepjes (15.15 – 15.30)

Groep 1 (Heleen): *Wat ga je doen in Fase 2* (Marijke, Miranda, Guus, Suzanne, Berit)

Groep 2 (Nicole): *Hoe organiseer je de start?* (Ferry, Stefan, Henk, Marjolein, Marion)

Nicole rapporteert dat het de vraag is of op alle kerken ingezoomd moet worden. Sommige gemeenten hebben geluk dat ook een communicatie-medewerker van de gemeente zal participeren in het proces. Wat voor alle gemeenten overeenkomt is dat er geen startbijeenkomst georganiseerd zal worden, maar dat alle communicatie per brief zal verlopen. Marijke vult aan dat de problematiek vooral in de dorpen te vinden is. Het vormgeven van een participatieproces is wel een lastige opgave. Een kerkenvisie kan in ieder geval wel een gevoel van urgentie oproepen. Heleen constateert dat het gevoel van urgentie in ieder geval wel wordt opgewekt bij de ambtenaren die zich hier mee bezighouden. Eigenlijk iedereen wordt wel gegrepen door de inhoud en komt in een proactieve modus terecht.

Heleen rapporteert dat het belangrijk is als gemeente met één mond te spreken (en daardoor de contacten met de kerken te kanaliseren). In veel gevallen is er aandacht nodig voor concrete herbestemmingsvraagstukken. Er zijn dan ook de vooroplopende gemeenten al herbestemmingsonderzoeken (Hbo's) aangevraagd. Echter, deze term ligt gevoelig en dekt ook niet helemaal de lading! Het belangrijkste doel van een dergelijk onderzoek is dat een kerkelijk gebouw een duurzaam toekomstperspectief krijgt. Dat kan dus – en idealiter blijft dat ook zo – een religieuze functie zijn, maar vaak is het gericht op het toevoegen van een nevenbestemming. Pas in laatste plaats zal een (volledige) herbestemming aan de orde zijn. Ook kan het in een vroegtijdig stadium spreken over herbestemming de nodige wrevel opwerpen bij kerkelijke eigenaren, omdat zij hier (nog) helemaal niet bezig zijn, maar wel met het in stand (en open) houden van het kerkgebouw.

Conclusie en vervolg

Jan informeert bij de aanwezigen naar de wenselijkheid van follow up bijeenkomsten, de frequentie en onderwerpen daarvan (ook een mogelijke bijeenkomst met bestuurders?), en de wenselijkheid/ideeën omtrent een mogelijk Provinciale kerkenvisie.

Marijke (Goes) geeft aan het waardevol te vinden te sparren met collega's van andere gemeenten in dezelfde situatie. Zij vermoedt dat de wethouder nu niet direct zit te wachten op nadere betrokkenheid, hooguit als het hele traject doorlopen is.

Suzanne (Veere) moet er zelf nog mee aan de slag en heeft hier nog geen ideeën bij.

Marion (Terneuzen) vindt de bijeenkomsten handig om de vinger aan de pols te houden, maar bestuurlijk is dit onderwerp (nog) niet de orde.

Miranda (Noord-Beveland) ziet twee keer per jaar als een mooie frequentie, maar nog geen rol voor de bestuurders (die nu overladen worden met allerhande dossiers). Wel zou een "inspiratiemail" richting bestuurders van nut kunnen zijn, met o.a. informatie over de kansen om dorpshuizen in/bij kerken onder te brengen. Ook ziet Miranda nog geen concrete punten voor de Provincie. Wel wijst Miranda op de aankomende gemeenteraadsverkiezingen van maart 2022.

Stefan (Hulst) gaat op korte termijn aan de slag en heeft verder nog geen goed beeld bij mogelijke vervolgbijeenkomsten.

Guus (Schouwen-Duiveland) ziet intensief/intensiever overleg met aangrenzende gemeenten als een duidelijke meerwaarde. Een overleg met bestuurders zou wat hem betreft het beste kunnen worden ingebracht bij het bestuurlijk platform van de Zeeuwse gemeenten.

Henk (Middelburg) vindt de uitwisseling en het overleg wel handig, maar de frequentie mag niet te hoog komen te liggen. De agenda van bestuurders is al erg vol, dus die meerwaarde ziet Henk nog niet zo snel op, maar misschien wel op het moment dat de tussenrapportage wordt opgeleverd. Tenslotte is Henk wel sceptisch over en Provinciale kerkenvisie, want de problematiek is naar zijn mening zeer lokaal.

Ferry (Borsele) vindt de uitwisseling op ambtelijk niveau nuttig, maar geeft aan dat even binnenlopen bij de portefeuillehouder al voldoende is om hem in het proces mee te nemen, daar hoeft geen speciale bijeenkomst voor te komen.

Heleen reflecteert nog op de Provinciale rol. Deze kan onder meer bijzondere kansen op het gebied van cultureel toerisme een impuls geven. Ook het (gemeente)grens overstijgende karakter is interessant, omdat kwesties als samengaan en samenwerking gevoelig liggen.

Berit (Provincie) is vooral benieuwd wat de kerkenvisie bij de gemeenten allemaal gaat opleveren.

Vervolgens sluit Jan de bijeenkomst.